אי נמי שדות בכסף יקנו. והא דלא מייתי קנין שנכתב בתורה מכספ מקנתו (ויקרא כה) משום דבעי לאתויי קנין דשדה וקשה מ"כ ה"ל לאתויי השדה אשר קנה מאברהם וי"ל דמהתיא ליכא למידק דליכא למימר השדה אשר קנה מאברהם במזקה או בשטר[א] דהא לא כתיב השדה אשר קנה בכספ: **דאסר** לה אב"ע בהקדש. והרי אם מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו (נדרים ד' מח.) הרי הן מקודשין לשמיס להיות לשמיס[ב] ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי[ג] ומיהו אם היה אומר טלית זו מקודש לי אין נראה שיועיל[ד] דגבי אשה במה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל אבל בכסף ועוד אין לא שייך למימר הכי:

אי תנא קונה ה"א בע"כ. ואע"ג דתני התם מקדש דמשמע בע"כ היינו משום דכבר אשמועינן הכא דבע"כ לא והא דקתני הימנה נקנית ולא קתני הימנה קונה[ה] בע"כ[ה] מידי דקתני האשה נקנית תני נמי סיפא הימנה נקנית דנקנית משמע מדעתה ומשמע בע"כ[ו]:

ליתני שלשה. פירוש משום דכל המורה כולה בלשון זכר נאמרה: **קשו** קראי אהדדי. אע"ג דמלינו כמה דברים שנקראים בלשון זכר ונקבה דכתיב (ויקרא ב) יד שלוחה אלי והנה בו מגילת ספר וכן השמש באה (בראשית טו) השמש יצא (שם יט) המתנה האמת והכהנו (שם לג) וכן בלשון חכמים מצינו (שבת דף כא.) גבי נר שכבתה אין זקוק לה נר שכבה (שם דף מד.) הלכה חמורך טרפון (סנהדרין דף נג.) השוכר את החמור והבריקה והוליכה בהר ו (ב"מ דף עח.) לא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור (כתובות דף עו.) וכהנה רבות מיהו היכא דליכא לשנויי משנינן ובקראי נמי יש שום דרשה אי נמי לפי שראה המשניות ששינו לשונם אחרי שני הפסוקים היה רואה לתת בהם טעם ודקדוק עליהם: **הכא** דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה. וא"ת מלחמה נמי איקרי לשון נקבה דכתיב (שמואל ב לא) ותכבד המלחמה אל שאול ותוסף (עוד) המלחמה (שם יט) ועוד כי היכי דקאמר דרכו של איש לעשות מלחמה ולא אשה ה"נ דרכו של איש ללמוד תורה ולא אשה וי"ל דלא דמי דהכא בתורה גופיה קאי דקרי הכתוב בלשון דרך ולא קאי בלומדיה וכתוב ילאו אלין (דברים כח) אלמשי מלחמה קאי והם האנשים שדרכם לעשות המלחמה: [מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו'. פי' דמשמע בע"כ ולא כתיב כי תלקח דמשמע מדעתה[ז] ת"י:

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. פי' בקונטרס לערלה ולרבעי ולשביעית דלענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק ואי"ת השתא דמשמע דרבעי נוהג באתרוג א"כ קשה מהכא למ"ד מני כרם רבעי בריש כילד מברכין (ברכות דף לה.) דמשמע דאין רבעי נוהג בשאר אילנות וי"ל דה"ק כרם רבעי כל היכא דאמרי לאתמי והיכא דל"מ לאתמי לא[ח] פליגי עליה דלא פליגי התם לומר שלא יסבור שום תנא נטע רבעי דשמא בר מההיא דאתרוג איכא פלוגתא דתנאי בהדיא בשום מקום ולא נחלקו אלא לסתוס המשניות דסוף מס' מעשר שני ובשאר דוכתין אי כמאן דסבר (שם) כרם רבעי לידע כמאן הלכתא וי"מ דאפי' מאן דתני כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר ויש לנו נפקותא בדבר דאי פליגי דמאן דתני כרם רבעי דוקא אבל בנטע אין רבעי כלל אפילו מדרבנן ואמרו (שבת דף קנט.) כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחולה לארץ וא"כ עכשיו בחו"ל אין דין רבעי נוהג באילנות ואי מדרבנן כ"ע מודו דנוהג בשאר אילנות ה"ה בחו"ל דרבעי נוהג מדרבנן ומה שפי' בקונטרס לשביעית (פ"ט מ"ח) אחלינן בתר חנטה כאילן ולא בתר לקיטה כירק משמע מתוך פירושו דבירק אחלינן בתר לקיטה לענין שביעית ולא דק דבמס' שביעית תנן כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב והקשה רבינו נסים דבפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא:) תני איפכא ותירץ דבההיא דמס' שביעית דקתני כל הספיחים מותרין מיירי בספיחים של ערב שביעית שנכנסו בשביעית דיכול שגדלו רובן בששית הם כשל ששית ומותרין אף לסחורה חוץ מספיחי כרוב שהם אסורין לסחורה כדין שביעית או אחר הביעור לאכילה כדמפרשינן בירושלמי[ט] דכל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן אבל ספיחי כרוב שדרכו[י] לגדל אמהות אמהות ויש עלין שהם גדלים בשביעית ושמא יקח מן העלין שהן אסורין ויאמר מן האמהות לקחתי והוא דמקום שנהגו (שם) דקתני כל הספיחים אסורים מיירי בספיחים שגדלו בשביעית ואליבא דרבי עקיבא[כ] דדרים וכי מאחר

בכך דומיא דניקנית דמתני' אבל כי יקח משמע אפי' בע"כ כעין האיש קונה. רשב"א.

אי נמי[1] שדות בכסף יקנו תני האשה נקנית וניתני התם האיש קונה מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אב"ע בהקדש וניתני הכא האיש קונה משום דקא בעי למיתנא סיפא וקונה את עצמה בדידה תנא נמי רישא בדידה וניתני האיש קונה ומקנה משום דאיכא מיתת הבעל דלאו איהו קא מקני[ב] מן שמיא הוא דמקני לה ואב"א אי תנא קונה ה"א אפילו בע"כ תנא האשה נקנית[א] דמדעתה אין[ג] שלא מדעתה לא ומאי איריא דתני שלש ליתני שלשה משום דקא בעי למיתני דרך ודרך לשון נקבה הוא דכתיב[2] והודעת להם את הדרך ילכו בה ואלא הא[ד] דתניא[ה] בשבעה דרכים בודקין את הזב ניתני שבע משום דקא בעי למיתני דרך ואשכחן דרך דאיקרי לשון זכר דכתיב[3] בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך אי הכי קשו קראי אהדדי וקשיא נמי מתני' אהדדי קראי אהדדי לא קשיין הכא דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה דכתיב[4] תורת ה' תמימה משיבת נפש כתב לה בלשון נקבה התם דבמלחמה קאי דדרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לה בלשון זכר מתני' אהדדי לא קשיין הכא דלגבי אשה קאי קתני לה בלשון נקבה התם דלגבי איש קאי דדרכו של איש ליבדק ואין דרכה של אשה ליבדק דהא[ו] אשה נמי[ז] באונס מיטמאה תני לשון זכר מ"ט תני שלש משום דרכים ניתני דברים וניתני שלשה משום דקבעי למיתני ביאה וביאה איקרי דרך דכתיב[5] ודרך גבר בעלמה כן דרך אשה מנאפת הא תינח ביאה כסף ושטר מאי איכא למימר משום ביאה ותני תרתי אטו חדא הנך נמי צורך ביאה נינהו ואב"א הא מני ר"ש היא דתניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה[6] כי יקח איש אשה ולא כתב כי[ח] תלקח אשה לאיש[ט] מפני שדרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו והא דתנן[י] בז' דרכים בודקין את הזב ליתני דברים התם הא קמ"ל דדרכא דמיכלא יתירא לאתויי לידי זיבה ודרכא דמישתיא יתירא לאתויי לידי זיבה **והא דתנן** [יא]אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ליתני דברים משום דבעינן[יב] מתני סיפא ולירק בדרך אחד סיפא נמי ניתני דבר התם

וניתני הכא המים קונה. כי היכי דתני בלישנא דרבנן המים מקדש: **וניתני.** הכא המים קונה בג' דרכים: **ומקנה.** אותה לעצמה בשתי דרכים: ומשני **משום דליכא.** בהנהו ב' דרכים מיתת הבעל: **בודקים אם הזב.** במאכל ובמשתה בחולי במשא בקפילה ומרוה והרהור שמא מחמת אחד מהן רואה ואנוס הוא וטהור דרחמנא אמר (ויקרא טו) מבשרו מאיליו ולא מחמת אונס והאשה באונס נמי מטמאה כדאמר בפ' בנות כותים (נדה דף לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור: ופרכינן **מ"ע פני שלש.** משום דרכים קאמרת: **ליתני דברים וניתני שלשה.** כי אורחא דגמרא: **ופני דרכי משום חדא.** בתמיה שיהא לשון כסף ושטר משום דיאה היה לו לילך אחרי הרוב: **הא מני.** דתני לשון דרך בקדושי אשה ר"ש היא דאמר אורחא דארעא שייך בהו: **אכידה.** אחת מלעלותיו: **בג' דרכים.** ערלה ורבעי נוהג בו כאילן ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר החנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק: **ולירק בדרך אחד.** שבשעת לקיטתו עיקורו שאין הולכין בו לענין מעשרות אחר חנטה כשאר אילנות אלא אחר שהגלקט בו כירק כדמפרש טעמיה לקמן. המעשרות משתנות בסדר השנים שנה ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ושני וכן בשניה אבל שלישית מעשר ראשון ומעשר עני ואם חנט בשניה ונלקט בשלישית בשאר אילנות אחר חנטה ובאתרוג אחר לקיטה כירק:

התס

מסורת הש"ס

ה) א מיי' פ"ד מהל' אישות הל"ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מג סעי' ה:

ו) ב מיי' פ"ב מהל' ממזרים הל"ב:

ז) ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' קפב סעיף ב):

ח) ד מיי' פ"ח מהל' מעשר שני הל"ה ופ"ד מהל' שמיטה ויובל הל"ב [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטן]:

מוסף רש"י

דמדעתה אין שלא מדעתה לא. והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד) מדעתה משמע (יבמות יט:). דבעינן דעת המקנה (קידו' מו:). משיבת נפש. משיבתו מדלכי מיתה (תהלים יט:). חכ). שדרכו של איש לחזר על אשה. אדם פנוי מבקש ומחזר עד שנושא (נדה לא:). דדרכא דמיכלא יתירא. מחמת רוב אכילה ושתיה וטעינת משאי יותר מדאי ולא הדרכים האמורים לקמן מביאים לידי זיבה. (נזיר סה:). אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. ונלך אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית (ר"ה יד:). ערלה שנוהג בו כאילן, וכן רבעי נוהג בו, ולשביעית לחזקינן ביה לענין שביעית בתר חנטה (סוכה לט:). ולירק בדרך אחד. שבשעת לקיטתו עישורו, שאם חנטה בשביעית ונלקטה בשלישית, מתעשר כדת שנה שלישית כירק, לפי שאף הוא דלכו ליגדל על כל מים (ר"ה יד:). שאם חנטו בשנה שניה, שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני, ונלקטו בשלישית לשמיטה, שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני, מתעשר כדין מעשר שלישית, ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשניה ונלקט בשלישית, מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר השוו אתרוג לירק, דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר גורן ויקב לאוריתא, וכגורן ויקב ילפינן בר"ה (יג:) שמתעשר אחר השנה שבמיטו שלש מקראי, ואמטו רבנן מעשר דבריהם לגורן ויקב, מה גורן ויקב מיוחדים שבגלים על רוב מים, דהייט מי גשמים, ומתעשרין לשנה שעברה, אף כל הגדלים על רוב מים כגון פירות האילן, מתעשרין לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדלין על כל מים שמתעשרים לשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק (סוכה מ:).

תוס' ר"י הזקן

דאורייתא. דכתיב לשון קנין בכסף. והא דתנן בשבעה ובו' בזבין פרק (ב מ"ב) היא שנויה.

תורה אור השלם

1. שְׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכָתוּב בַּסֵּפֶר וְחָתוּם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בַּנִּמָּן וּבַסְּבִיבִי יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ: ירמיהו לב מד

2. וְהוֹדַעְתָּ אֶתְהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:
שמות יח כ

3. יַחַן יְיָ אֶת אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ:
דברים כח ז

4. תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי:
תהלים יט ח

5. דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עַל צּוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֶב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה: כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל יט - כ

6. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ:
דברים כב יג

מוסף תוספות

א. וכסף השדה לא בא אלא לפרענן. ריטב"א.

ב. פי' כגון קדשי קדשים שמותרים לכהנים שבזכרי כהונה ואסור לזולתן וכו' אף אישה זו ביון שנתקדשה הותרה לבעלה ונאסרת לאחרים. הרמ"ה מובא בתוס' הרא"ש.

ג. כמו וקדשתם היום ומחר דמהרגמינן ותזמנינון. תוס' הרא"ש.

ד. דלא הוי מפרשינן ליה שיהא אסור בהקדש לכל להיות לי. שם. (וע"ז חזו"א סימן קמח).

ה. אע"ג דבע"כ מיבם לה. תוס' הרא"ש. ז. והא דתני האשה נקנית דמשמע נמי בע"כ י"ל דקונה משמע ודאי בע"כ אבל ניקנית משמע בין מדעתה בין בע"כ ותפשת מועט תפשת. רשב"א. (וע"ז ריטב"א) ז. דתלקח משמע שתזמין עצמה ותתרצה

ח) כתובות פב: [וש"נ] יבמות לט., ב) [ז"ל רש"י ביבמות יט: ד"ה קדושין דעלמא והלכה והיתה לאיש אחר מדעתה משמע וע"ע רש"י לקמן מד. ד"ה קדושין דמדעתה בדעינן דעת המקנה], ג) [ל"ל דמנן], ד) [וצ"ע ס"ב מ"ב מיל סה:], ה) [בכת"י: אשה באונס נמי מיטמית. וכל"ל. (יעב"ץ)], ו) מ"ש מקת, ז) נדה לא:, ח) מיר סה: וצ"ע ס"ב מ"ב, ט) ר"ה יד: סוכה לט: בכורים פ"ב מ"א, י) [בכת"י: דבעי, בדפו"ר: דבעינן], כ) [לקמן יד ע"ב], ל) (לפיהו שם במשנה הם שני בנות (בפרדיס) מ) [בדפו"ר: פליג. וכן בסמוך], נ) [ופס ד"ה כל], ס) [שביעית פ"ט ה"ח], ע) [בדפו"ר: שדרכן], פ) [בפסחים שם].

תוספות

ר"ה אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. והא דתנן בשבעה ובו' בזבין פרק (ב מ"ב) היא שנויה.

התם הא קמ"ל. דטעם דאזלינן בתר לקיטה משום אורחא דמילתא הוא: **מפני שדרכו ליגדל על כל המים.** שמשקין אותו במים שאובין כירק דהיינו טעמא דירק כדאמר בר"ה (דף יד.) גורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן[1] כו' מה גורן ויקב מיוחדין שגדלין על רוב מים דהיינו גשמים ומתעשרין אחרי השנה שעברה כדאמרינן בר"ה (דף יב:) דאזלינן בתר שנה שהביאו שלש בה ולא אחר לקיטתו וילפינן לה מקראי אף כל שגדלין על רוב מים דהיינו אילנות מתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דידהו דרבנן הוא[2] אסמכינהו אקראי יצאו ירקות שגדלין על כל מים מתעשר לשנה הבאה: **כו'.** ספק מיה ספק בהמה: **יש בו דרכים כו'.** דכיון דמספקא לן ניזיל בתר לחומרא: **שוה לחיה.** וטעון כיסוי דם: **ולבהמה.** חלבו אסור: **ושוה לבהמה וחיה.** טעון שחיטה: **שאין שוה לא לחיה ולא לבהמה.** אסור הרבעה עם בהמה וחיה: **זו אחת מן הדרכים.** שהמבול בטו מו שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפ"ק דגיטין: **דאיכא פלוגתא.** חילוק בדרכיו בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה כגון מתני' בג' דרכים למעוטי חופה דלא קנין ודזב ט) הכי הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגמין בחלו שוה ולא בחומר תנו בטו זה לאחמי ושטר שחרור זה לעבדי דחוזר בגנב ואינו חוזר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו: **דיקא נמי.** דהיכא דלא הוי ליה פלוגתא תנא לכל דבר: **מניינא דרישא.** ג' דרכים: **מניינא דסיפא.** וקונה את עצמה בשתי דרכים: **למעוטי חופה.** שאם מסרה לה[3] אביה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך: **ולרב הונא כו'.** לקמן בשמעתין (דף ה.): **חליפין.** קנין סודר: **מה שדה מקניא בחליפין.** דכתיב (רות ד) ויאשף נעלו והתם שדה הואי: **חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה.** דקי"ל בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) קונין בכלי אע"פ שאינו שוה פרוטה: לא

התם הא קמשמע לן דדרכיה דאתרוג כירק מה ירק דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו אף אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו והא דתנן[4] כו' יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה ניתני דברים ותו הא דתנן[5] זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ניתני דברים אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים וכל היכא דליכא פלוגתא תני דברים דיקא נמי דקתני סיפא[6] ר"א[7] אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ש"מ: מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי מניינא דרישא למעוטי חופה[8] ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי למעוטי חליפין ס"ד אמינא הואיל[9] וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה[10] שדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמ"ל ואימא הכי נמי חליפין[11] איתנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא

מאחר שלא נזרע מהיכן אוספין אלא לימד על הספיחים שהן אסורים אפילו לאכילה וכ"ש לשמורה וסבר דספיחים אסורין בשביעית מדאוריתא ואפילו קודם זמן הביעור וכשיצאו למוצאי שביעית אסור מדרבנן בכדי שיעשו כיוצא בהן[8] וקסבר כל שאר ספיחים אסורים במוצאי שביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה לא גזרינן בהם משום שאר ספיחים דהא מינכרא מילתא ומה שגידל אמהות הרי היא של שביעית ואסור ומה שלא הגיע הרי הוא של מוצאי שביעית ושרי ומאן דחזי לבר אינש דאכל ספיחי כרוב למוצאי שביעית לא אתי למיכל שאר ספיחים דהא שאני משאר ספיחים ולא גזרינן היתירא משום איסורא מ"מ ש"מ דלא אזלינן כלל בירק בתר לקיטה אלא בתר רוב גידולים מדשרי ספיחי ששית שנכנסו לשביעית וי"ל דנהי (ו) דהיא דלא אזלינן בתר לקיטה מ"מ בתר חנטה נמי לא אזלינן אלא הגדל באיסור אסור בהיתר מותר מה שאין כן באתרוג ושאר אילן דאזלינן לגמרי בתר חנטה דאם חנטה באיסור אפי' מה שגדל בהיתר אח"כ אסור והשתא לשביעית שוה לאילן דאי הוה כירק הוה אזלינן בתר רוב גידול: **מה** ירק דרכו ליגדל על כל מים.

טעמא דירק מפרש בפ"ק דר"ה (דף יד. ושם[12]) דגורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים מתעשרים לשנה שעברה יצאו ירקות שגדלין על כל מים ואע"ג דמעשר ירק מדרבנן והיאך עושה בנין אב מדבר שהוא מדרבנן אסמכוה רבנן אקרא[13] כדפירש בקונטרס ור"י פי' אם אינו ענין למעשר תנהו ענין לשביעית שנוהג בירק מן התורה דעיקר דרשה אתיא לשביעית לענין ירק דהוי דאורייתא בין בירק בין באילנות כדאמרינן בר"ה (דף טו:) אמינא לך מעשר תרוויהו דרבנן ואמרת לי שביעית דבנות שוה דאורייתא וה"ה בירקות דהוו דאורייתא מסתמא ככל דבר שהוא (ב) אוכל[14] וגשמר כו' כדתנן במס' שביעית (פ"ז מ"ח) כלל אמרו בשביעית כו' וה"ק מה גורן ויקב שגדלין על רוב מים ואזלינן בתר שנה שעברה לגבי שביעית אף כל כו' וקשה דהרי אתרוג שגדל על כל מים כדאיתא בשמעתא ואפ"ה אמרינן דשוה לאילן לענין שביעית לילך בתר חנטה ושמא י"ל דהא דאזלינן ביה בתר חנטה לשביעית היינו דוקא לחומרא כגון אם חנט בשביעית ונלקט בשמיטה א"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדין שאר אילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ודרשה דגורן ויקב לירקות אתא ולא לאתרוג ומכ"מ לענין מעשר שהוא דרבנן תקנו חכמים אחר לקיטתו עישורו הואיל וגדל על כל מים כירק ואע"ת אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לאילן לכלאים שאינו כלאים בכרם וליחשב דשוה לאילן בארבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לאילן לילך בתר חנטה ולירק בתר לקיטה[3] ואע"ת אמאי לא חשיב ששוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיאה דלא מיחייב אתרוג בפיאה משום דאין לקיטתו כאחד לענין פיאה בענין לקיטתו כאחד[15] ומהאי טעמא ממעטינן תאינה בפרק כלל גדול (שבת דף סח.) ובפרק מקוס שנהגו (פסחים דף נו:) ובירק נמי אין פיאה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיתא התם וי"ל כיון דאיכא אילנות עובדא שאין חייבין בפיאה כגון הלוג והחרובים השנויים במסכת פיאה (פ"א משנה ה) לא שייך למיתני שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיתא בספרי אם כן שוה נמי לשאר אילנות: **לא** לחיה ולא לבהמה. פי' (ד) לענין הרבעה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה הר' אליעזר למ"ד (חולין דף פ.) כוי בריה בפני עצמו הוא מאי אריא משום דמספקא לן כו' אפילו ידעינן דחיה היא לא מרבעינן עליה חיה אחרת דאין מרבעין איל על גבי וי"ל דאתיא כמ"ד (שם) כוי זה הבא מן החיים ומן הבהמה ומספקא לן אי חושבין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חושבין היינו מרבעין עליה גבי:

ואשה בפחות משו"פ לא מקניא נפשה. פי' בקונטרס משום דגמאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בה ש"פ אי יהיב לה בתורת חליפין וקשה לר"ת דא"כ פשטה ידה וקבלה תתקדש בפחות מש"פ ועוד כיון דתלי טעמא משום דגמאי הוא לה א"כ אמאי לא פריך בגמרא בגתיה דרבי יעקי דקפדו אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקבא דדינרי כו'[16] כי היכי דפריך לקמן (דף יא.) אמילתיה דב"ש ועוד קשה כיון דס"ד השתא למגמר קניני אשה א"כ אשה נמי תקני בחזקה כמו שדה ועוד דלקמן (דף ה.) בעי בגמ' בשטר מגלן ומאי בעי ליגמר משדה לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משוה פרוטה לא מקניא ולא גרם נפשה דלא בקפידא תליא מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משוה פרוטה לא מיקרי כסף והמקשה שהקשה תחילה ואימא ה"נ בשטר דלא פשיטא דלא גמרינן קיחה לעשות אשה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מגלן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיחה ולא פריך מחליפין אלא משום דהוי כעין כסף דקרא שיש בהם שוה פרוטה[17] והכי פירושו ואימא ה"נ שתקנה אשה בחליפין כשיש באותם חליפין שוה פרוטה כעין כסף דקרא טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דא"ל שיהא השטר פרוטה כדאמרי' גיטין (דף כ.) כתבו על איסורי הנאה כשרי אבל חליפין דשוה פרוטה דומין לכסף ומשני חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה וא"כ אינם מטעם כסף אלא קנין אחר הוא[18] וא"ת היכי ס"ד דילף משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מיקני בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבכורות (דף יג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא[19] וי"ל דהיינו לגבי מחליפין דומיא דישראל בחדא וה"ק מדישראל בחדא קנין חדש בר מחליפין שהם בשניהם[20] וכן משמע לקמן (דף ח.) גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נייהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין לעובד כוכבים וכן היה רגיל ר"ת לשאול הרשאה ביד עובד כוכבים והיה מקנה בחליפין ומיהו בזה צריך ליזהר שלא לכתוב וקנינא מינייה דאין שליחות וחכיה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק [ממיסי] דבבא מציעא (דף עח:) אלא וקנה העובד כוכבים כתבינן ואם תאמר אם כן כיון דפשיטא לן דאשה לא מקניא בחליפין אמאי

מסורת הש"ס

1) בכורים פ"ב מ"ח חולין קלב., 2) גיטין ט., 3) [בירושלמי פ"ב מ"ו], 4) [בכת"י ודפו"ר: רבי אליעזר], 5) [לקמן ה.], 6) [לעיל ב.], 7) [במדבר יח], 8) [בדכרות לו ע"ח], 9) [בדפו"ר: הני, וכ"ה בכת"ס], 10) [בדפו"ר: לו, וכ"ה בכת"ס], 11) [ד"ה מה], 12) [במשנה בשביעית ליתא לתיבת "ושמר"], 13) [פאה פ"ח מ"ד], 14) [ל"ל אלא כגון. (הכ"ס מלעשות. ועיין רש"ס ומל"ה)].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בע"א) אתרוג וכו' וי"ל דנהי אלא כל"ל ותיבת דהכיא נמתק: (ב) ד"ה מה וכו' מסתמא ככל דבר שהוא מאכל כו' כדתנן במסכת שביעית כלל גדול אמרו: (ג) בא"ד לענין ביכורים דכיון שאין ביכורים אלא: (ד) ד"ה לא וכו' פי' בקונטרס לענין הרבעה:

מוסף רש"י

על כל מים. אף על שאובין ומשקין אותה תמיד כענין שנאמר (דברים יא) והשקית ברגלך כגן הירק אמר גן הירק דכתי בהשקאה (ר"ה יד.). כוי. מן המים ומן הצנה (חולין מט:). אתרוג שוה לאילן לכל דבר. אף למעשרות (סוכה ח.).

מוסף תוספות

א. כדתנן לעיל [במס' שביעית] בסוף פ"ו (מ"ד). הר"ש בשביעית פ"ט מ"א. ב. ועיקר קרא לפסולת גורן ויקב כדלעיל לענין סוכה. תוס' ר"ה יד. ד"ה מה. ג. וכן נראה דלענין ערלה ורבעי נמי לא איצטריך לאשמעינן שנוהגת באתרוג אלא לאשמעינן ביה דאזלינן בתר חנטה כשאר אילנות לפי שיש בו דבר דאזלינן בתר לקיטה. תוס' הרא"ש. ד. ע"י שליח ובלילה אבל ביום וע"י עצמן הא חזינן דלא קפדי. תוס' הרא"ש. ה. כשיש בהם שו"פ. שם. ו. ולא דמי לכסף. שם. ז. ברישב"א. וזו ראיה דחליפין אב בפני עצמו הם ולאו תולדה דכסף. ח. פי' ישראל קונה במעות וגוי במשיכה ואין לו עוד קנין אחר. תוס' הרא"ש. (והיינו כר"י שם וברשב"א נקט איפכא דהיינו אליבא דר"ל ועי' תוס' לקמן יד: ד"ה הואיל) ט. בתוס' הרא"ש. לבד מחליפין שנוהג בשניהם. י. דקנינא מיניה משמע שהעדים שלוחים לקבל הקנין. ת"י מובא במהרש"א. ועי' מאירי.

ח א מיי' פ"ב מהל' מורות הל"י:

ב [מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ה טוש"ע מו"מ סי' קל קעיף ג]:

ג [מיי' שם הלכה ו טוש"ע מ"מ סי' קלה סעיף ב]:

תוס' ר"י הזקן

על כל מים. אית דמפרשי אפילו איגן מי גשמים. ועיקר הפירוש הוא על כל מים שיבאו אליו, אין מים מזיקים אותם כלל. דתנן כרי וכו'. בבכורים פרק ב [מ"ח] היא שנויה. פלוגתא. שמחלק בענין. חופה. שאם מסרה לחופה לשם קדושין לא מהני. ולרב הונא דאמר. לקמן [ה. א]. חליפין. קנין סודר. משדה עפרון. לקמן [ד. ב]. בפחות משוה פרוטה. דקי"ל [ב"מ מז. א] קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לא מקניא נפשה מניינא דסיפא [6] (למעוטי מאי) למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה [5] מה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [1] ספר כריתות [2] ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה: בכסף: מנ"ל ותו הא דתנן [7] [8] האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה מנלן דמיקניא בכסף וכסף דאבוה הוא אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא [2] ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב ואימא לדידה [3] הכי השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב [3] את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלה כספא ואימא ה"מ קטנה דלית לה יד לקבל קידושין אבל נערה דאית לה יד לקבל קידושין תקדיש איהי נפשה ותשקול כספא אמר קרא [4] בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב [9] מנין שמעשה הבת לאב שנאמר [5] וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה [2] אף בת נמי מעשה ידיה לאביה תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב ה"נ בהפרת נדרים הוא דכתיב [10] וכ"ת נילף מיניה [11] ממונא מאיסורא לא ילפינן וכי תימא נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן וכ"ת נילף מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגוייהו אלא מסתברא דכי קא ממעט יציאה

לא מקניא נפשה. דגנאי הוא לה הלכך בטול לה לתורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה בלשון חליפין [6] עד דיהיב לה בתורת לשון קנין או קיחה או קידושין: **מה יבמה שאינה יוצאה בגט.** דילפי' לקמן בהאי פרקין (דף יד.) כתיב [7] לה ולא ליבמה: **בכסף מנלן.** הכא עיקר ולעיל (דף ב.) אגב גרלא נקיט ליה לתרוצי לשון קנין דמתני': **זכאי בבתו.** שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחה לשם קידושין בעודה נערה: **מנלן.** הך תרתי דמקניא בכסף כדקתני מתני' ומנלן שהאב זכאי בו כדקתני התם: **ויצאה חנם.** גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימני נערות ומלי למיכתב ויצאה חנם ולא נעי אין כסף אלא למידרש ביה אין כסף לאדון זה [8] שיוצאה ממנו אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאה ממנו: **ואימא לדידה.** הוי האי כסף דהתם לא כתיב אין לו כסף דתידוק מינה אין כסף לאדון זה כו' אלא הכי דוק מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת נערה דאית לה יד: **ואיהי תשקול כספא.** בתמיה ונעולה לדידה: **ואימא ה"מ.** דזכי ליה לקבלם בקטנה שאין לה יד דלאו בת דעה היא. ואע"ג דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב דכתיב (דברים כב) ונתנו לאבי הנערה לעולם דקדשה ניהלה בקטנותה: **אבל נערה דאית לה יד.** משכחינה שתי שערות גדולה לכל דבר לכל עונשין ולממון שמקחה מקח וממכרה ממכר אי הכי תקדיש נפשה כו': **בנעוריה בית אביה.** הכי דרשי לה כל זמן שבנעוריה היא של אביה דכל שבח הבא לה לאביה הוא: **לאמה.** קרא יתירא הוא ודרשי ליה בתו הרי היא לו לאמה. ובכתו נערה אשמעי' דאי בקטנה לא אינטריך השתא זנוי מזכין לה מעשה ידיה מבעיא [9]: **תיפוק ליה מבנעוריה.** אי מייתי הוי מצי למילף אלא על כרחך מדלא ילף מהתם שמעינן מינה לא לשבח נעוריה אתיא לגנופיה אינטריך גבי נדרים דקא עלייהו: **וכי תימא נילף.** ממון מנדרים ממונא מאיסורא כו': **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה מכסף קנסא שאונס ופתוי לאביה חמשים כסף: **ממונא מקנסא לא ילפינן.** שהקנס כולו חדוש ומחדוש לא גמרינן ואכתי קידושיה מנלן דלאביה הוי: **מבושת ופגם.** דקיימא לן בכתובות (דף מ:) שהמאנס נותן בושת ופגם לאב והנהו לאו קנסא נינהו: **דאבוה שייך בגוייהו.** שיש לו דין חלק בהן שיש בידו לגייסה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דהויא לה בושת ופגם ואנס זה שבא עליה מחסר ממון זה שזילזלה ולא יקפלו עליה תובעין: **אלא.** לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא ודקשיא לך ואימא לדידה מסתברא דלאביה דכי קממעטא יציאת אירוסין מדין יציאת אמה העבריה ובא לומר כאן אין כסף אבל ביציאת אירוסין יש כסף: יציאה

ואימא לדידה. ופ"ת הא ע"כ לא אינטריך קרא אלא לומר שהן לאב דהא דמקדשה בכסף גמר קיחה קיחה משדה עפרון [3] וי"ל דמ"מ מיתורא לא נאמר שהן של אב אם אין משמעות דקרא [4] דלקמן במסקנא אמרי' דהני תרי קראי לריכי: **ואימא** ה"מ קטנה. אע"ג דקרא אייתי בנערה דכתיב (דברים כב) וסקלוה ועוד דמוציא שם רע על הקטנה פטור [5] מ"מ י"ל דה"ק אם בתי נתתי לאיש הזה כשהיתה קטנה ועתה היא גדולה ופ"ת הא לקטנה לא אינטריך קרא דהשתא זנוי מזכין לה כסף קידושין מיבעיא דכה"ג אמרי' גבי מעשה ידיה בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מז.) וי"ל דלא דמי דגבי מעשה ידיה ניחא כי כשמכרה מוכר מעשה ידיה שהרי למלאכתה נמכרת אבל קידושין לא שייכא [6] במכר אע"פ שיכול ליעדה היינו בכסף שנמכרה אבל בקידושיה ממש לא מצינו שום זכות לאב [7] ופ"ת הא אמרינן בפרק נערה (שם) שמעשה הבת לאב מדזכי ליה רחמנא למימסרה לחופה אע"פ שמבטלה ממלאכתה ופירש התם בקונטרס דזכי ליה רחמנא מדכתיב את בתי נתתי לאיש דמשמע כל נתינות אפילו מסירה לחופה ומאי רהיא אימא ה"מ קטנה אבל נערה לא כדאמר הכא וי"ל דהאי קרא את בתי נתתי ע"כ אייתי בנערה כדפרישית ונהי דלענין קידושין נוכל לפרש את בתי נתתי כשהיתה קטנה החופה א"א לפרש אלא בנערה דאי בקטנות א"כ היתה נשואה כשזינתה ודינה בחנק ולא בסקילה דעל זנות של קטנות לא מיחייבה [8]: **וכי תימא נילף מבושת ופגם.** תימה היכי בעי למימר נילף קידושין מבושת ופגם הא בושת ופגם לא ידעינן שהן לאב אלא מקידושין דאמר בסוף אלו נערות (כתובות דף מ:) דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין וכ"ת דע"מ מיהא דאי בעי מסר לה כשהיתה קטנה והיה עומד לה בושת זה אף בנערות א"כ גם כשהיא בוגרת יהא בושת ופגם של אב מהאי טעמא וי"ל דלא דמי בוגרת לנערות דהני דלא ילפינן מהפרת נדרים כולה מלתא לענין הא ילפינן אלא משום כח האב אלא ימי נערות כי ההיא דלקמן [9] ומה שימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאה כו' ומנא לן הא דבגרות מוציא מרשות אב לקידושין ולכל דבר אי לאו דילפינן מהפרת נדרים מיהו לא נהירא כיון דבטעמא תליא מלתא דאי בעי מסר לה בקטנות כך שייך דבר זה לבגרות כמו לנערה לכן נ"ל לעיל ואימא ה"מ קטנה כלומר קטנה שייך לעשות אותו ק"ו דהשתא אביה מקבל קדושיה אי הי תשקול כספא כיון שאין לה כלל יד לקדש עצמה אבל נערה דאית לה יד אי הי תקדיש נפשה ותשקול כספא פירוש כיון דיש לה יד לקדש עצמה [10] יהיו הקידושין שלה אבל אמת הוא שגם כשהיא נערה אביה יכול לקדשה וכשאביה מקדשה אז יהיו הקידושין שלו והשתא ניחא קושיא דלעיל דקרא אייתי כשקדשה אביה והתם ילף בושת ופגם מקידושין שע"י אביה שהם של אביה והכא ה"ק וכי תימא נילף מבושת ופגם קידושין שע"י עצמה שיהא של אביה מבושת ופגם כי ודאי מקדושי אביה ליכא למילפינהו שאלו על ידה לגמרי הם אבל מתחילה הוה ילף בושת ופגם שאינו על ידה מקדושי אביה ובתר הכי איכא למילף מה שהוא על ידה ממה שאינו על יד אביה: יציאה

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' ה:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה ואין וכו' תאמר בתמה העבריה. ע"כ ע"ל דף טז סוף ע"ח:

מוסף תוספות

א. מקשו עליה בירושלמי ניחא כסף ושטר אלא ביאה מה כדון כלומר מה זכות יש לו לאב בביאה. ריטב"א. ב. פי' קמ"ל דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קדושין גופייהו זכי ליה מאי דאתי מחמתייהו. שם. ג. ומסתמא רב יהודה לא פליג אהך ברייתא דקיחה קיחה. תוס' הרא"ש ועי' שלמ"ל. ד. דאטו בשביל שאין אנו יודעים במה נדרוש הפסוק נאמר דאתא קרא יתירא ליתן ממון ראובן לשמעון. תוס' הרא"ש כתובות מו: ה. בתוס' הרא"ש כתוב אע"ג דקידושין נמי מפקיע במכירתה שיכול האדון לייעדה התם אין האב מקבל ממון תחת הקידושין שהארון מייעדה בכסף קנייתה. ו. בתוס' הרא"ש כתוב ע"כ בנערה איירי דאי בקטנה ווינתה קודם נישואין לאו בת עונשין היא ואי זינתה לאחר נישואין כי גדלה מיתתה בחנק. ז. והגר ילפינן לקידושי נע"ה בקדשה נפשה דהוי דאביה מבושת ופגם כי היכי דבו"פ דידיה ה"ה כסף קדושין אפי' כשנתקדשה ע"י עצמה. ריטב"א.

תוס' ר"י הזקן

לא מקניא נפשה. הלכך אע"פ שהיא רוצה להתקדש בפחות משוה פרוטה אין הקידושין כלום. והפקיעו תורת חליפין בקדושי אשה. דסיפא. דתני וקונה את עצמה בשני דרכים. ואין דבר אחר בורתה. על ידי מעשה הבעל או שהיא עושה לבעל. אבל מיתה מן שמיא מקנו לה. הא דתנן. בכתובות פרק נערה [מו, ב]. ויצאה חנם. באמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימנים כתיב. וקא דייק אין כסף לאדון ביציאה של זו אבל יש כסף לאדון אחר ביציאתה, ומאי ניהו אב, שיש לו קדושי כתו. ואימא לדידה. ודרוש הכי אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולידהי דידה. הני מילי קטנה. ואע"ג דקרא איירי בנערה דכתיב [דברים כב, כז] ואם אמת היה וסקלוה, וקטנה לאו בת סקילה היא, מ"מ מדכתיב נתתי כבר קאמר שקדשה כשהיא קטנה וכשבא לדין היא נערה. ואלא. סיומא דאתקפתא הוא. מבושת ופגם. דממונא הוא. שייך בגוייהו. שיש לו חלק בדבר ומשום הכי הוי דילייה.

מוסף רש"י

האב זכאי בבתו. בקטנות ובנערות, בקדושיה בכסף. שכסף קידושיה שלו, ובשטר. שאם קבל שטר לידוסין עליה הרי זו מקודשת, ובביאה. דאי לאומסרה לביאה לשם קדושין (כתובות מו:). אין כסף לאדון זה. בלאתה מרשותו, אבל יש כסף לאדון אחר. כשיוצאה מרשותו, ומאן ניהו אב. שאין אדון לבת ישראל אלא אביה מן מה שנמכרה לו (שם). ואימא לדידה. הוי יוקרא כי אמת לאמשמעין אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף, והכי תדרשיה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לידה הוי (שם). ואימא הני מילי. דאמרה תורה את בתי נתתי שבידו נתיתה, קטנה דלית לה יד. לקדש עצמה, ואע"ג דגבי מוציא שם רע כתיב והיתה נערה הוה, דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ומתה נערה (שם). בנעוריה בית אביה. גבי נדרים כתיב ומיהו איכא למשמע מינה דבימי נעוריה תלאה הכתוב בבית אביה (שם מ:). את בתו לאמה. הקיש בת לאמה (שם). אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב. אלא על כרחך מהתם לא מצי למילף

תורה אור השלם

1. כי יקח איש אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אם לֹא תִמְצָא חן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

2. וְאם שׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא

3. וְאָמַר אבי הַנַּעַר אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וְשִׂנְאָהּ: דברים כב טז

4. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת משה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לִבְתּוֹ בִּנְעֻרֵיהָ בֵּית אָבִיהָ:

במדבר ל יז

5. וכי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:

שמות כא ז

(ו) כתובות מ: מו: מז., ז) ג"ז שם, ח) [כרכות יט: וש"נ], ט) [כרש"י רי"ף עוקי: לא מהגיו], י) [כרש"י רי"ף: מיכתב לה], כ) [כרש"י רי"ף: כסיוסלה], ל) [כתובות מז ע"ב], מ) [שמות כא], נ) [לקמן טו ע"ב], ס) [ועיין היטב בתוס' לחולין קיח: ד"ה חד למעוטי וכו'], ע) [כתובות פ"ד ה:], פ) [כתובות מ ע"ב], צ) [בדפו"ר: בכמיה], ק) [ד ע"ב], ר) [עי' לקמן מג ע"ב],

(א) רש"ל מ"ז [וכ"ה ברא"ש], ב) [לקמן יד.], ג) [לקמן ה. יד. סוכה כד:] ספרי פרשה כי תצא גטין כא: [דף פב. ד] כתובות מו: [דף פה: [לקמן י.] מוסבפתא דפוטה פפ"ב, ה) [בכתובות ליתא תיבת הכי] [וכן ליתא בכ"ו], ו) כתובות מ: מו: מז., ז) ג"ז שם, ח) [כרכות יט: וש"נ], ט) [כרש"י רי"ף עוקי: לא מהגיו], י) [כרש"י רי"ף: מיכתב לה], כ) [כרש"י רי"ף: כסיוסלה], ל) [כתובות מז ע"ב], מ) [שמות כא], נ) [לקמן טו ע"ב], ס) [ועיין היטב בתוס' לחולין קיח: ד"ה חד למעוטי וכו'], ע) [כתובות פ"ד ה:], פ) [כתובות מ ע"ב], צ) [בדפו"ר: בכמיה], ק) [ד ע"ב], ר) [עי' לקמן מג ע"ב],

יציאה דכוותה קא ממעט. יציאת אירוסין דומיא דיציאת אמה קא ממעט מדין אמה ולמימר דיש כסף בה ומה יציאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרשותיה קמ"ל קרא אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליציאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קמ"ל והיינו

יציאה דכוותה קא ממעט והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה התם נפקא לה מרשות אדון לגמרי והכא אכתי מיחסרא מסירה לחופה בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן[6] [א]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה והאי [1]ויצאה חנם להכי הוא דאתא הא מבעי ליה לכדתניא דתניא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף [2]אלו ימי נערות אמר רבינא אם כן לימא קרא אן כסף מאי אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב וממאי דדרשינן הכי [3]דתניא [2]וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל זרע אין לה [3]עיין לה ואין לי אלא זרע כשר [3]זרע פסול מנין ת"ל זרע אין לה [7]עיין לה והא אפיקתיה לזרע זרעה זרע זרעה לא איצטריך קרא [8]דבני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול ותנא גופיה מנליה דדריש הכי אמרי כתיב [3]מאן בלעם [4]ומאן יבמי דלא כתיב בהו יו"ד והכא כתיב ביה יו"ד ש"מ לדרשא הוא דאתא ואיצטריך למכתב קידושיה לאביה ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה דאי כתב רחמנא קידושיה לאביה הוה אמינא משום דלא טרחא בהו אבל מעשה ידיה דקא טרחא בהו אימא דידה הוו ואי אשמעינן מעשה ידיה [9]דקא מתזנא מיניה אבל קידושיה דמעלמא קאתי לה אימא דידה הוו צריכא: גופא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות אמר רבה בא זה ולמד על זה מידי דהוה אתושב ושכיר דתניא [10]התושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים יאמר תושב ולא יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כ"ש אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב שאע"פ שקנוי קנין עולם אינו אוכל א"ל אביי מי דמי התם תרי גופי נינהו דכי נמי כתב רחמנא תושב נרצע לא יאכל והדר כתב אידך הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו [11]ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אלא הכא חד גופא היא כי נפקא לה בנערות בגרות מאי בעיא גביה אלא אמר אביי לא נצרכה אלא לבגר דאילונית סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק קמ"ל מתקיף לה מר בר רב אשי ולאו ק"ו הוא ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון אלא אמר מר בר רב אשי לא נצרכה אלא [1]לעיקר זבינא דאילונית סד"א [12]דאתיא סימני נערות הוי זבינא דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינא קמ"ל

יציאה דכוותה קא ממעט. פי' ר"ח יציאת אמה העבריה מאדון שהוא עת נעורים אף כאן נערה מיהו סוגיא לא משמע כלל שהוא צריך ללמוד דביום נערות מיירי אלא מנלן דכסף דאביה הוי ונראה לפרש יציאה דכוותה כגון בדשות אדון אם היה שם כסף אז היה נותן לאדון שיצאה ממנו כמו כן כאן שיש כסף ביציאתה מרשות אב דאביה הוי וכן משמע לשון [6]הקושיא: **זרע פסול** מנין. אומר ר"י זרע זרעה פסול קאמר דהא כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה [5] ולא תאכל עוד בתרומה[8] הילכך ליכא לפרש זרע פסול ממש אלא זרע זרעה[9]: **בא** זה ולימד על זה. פירוש אי לא כתב אלא חד הוי מוקמי ליה בנראה יותר דהיינו בגרות וא"ת ולמה לי ויצאה חנם ללמוד על אין כסף הא ע"כ לא הוה מצינן לאוקמי אין כסף בבגרות אלא בנערות דהא מייתי דדשינן נעיל אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב אם כן אע"כ האי קרא אייתי בנערות דאילו בבגרות אין האב זכאי בקידושין דכיון שבגרה אין לאביה רשות בה ואומר הר"ם דאי לאו ויצאה חנם הוה מוקמינן אין כסף ויתורא דיו"ד דאמר רבינא חד לנערות וחד לבגרות ודרשה דאין כסף לאדון זה לא הוה דרשינן להכי איצטריך ויצאה חנם:

בגרות שמוציאה מרשות האב כו'. וא"ת מיתת האב תומיה שמוציאה מרשות האב ואינה מוציאה מרשות [8]אדון אף אני אבינא ים לומר דאיכא למפרך מה למיתת האב שכן לא נשתנה הגוף תאמר בבגרות שנשתנה הגוף:

[5] **ויצאה** חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות. וא"ת בריש הוה ליה למנקט אלו ימי נערות והדר ימי בגרות וי"ל משום דאין כסף צריך לאוקמיה לימי נערות כדאמר נעיל אבל יש כסף לאדון אחר דהיינו ימי נערות דאין האב זכאי בקידושי כמו בוגרת:

דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינא. וא"ת ובקטנות איך נדע שלא תביא סימני נערות דסימני אילונית הייני כשהיא בת עשרים ולא הביאה שערות כדאיתא פרק הערל (יבמות דף פ:) ואע"פ שיש סימני אילונית שאפשר להכיר בקטנות כגון סימן דקולה עבה ואין שיפולי מעיה כנשים הא אמרינן (שם) גבי סרים עד שיהא בו כולן ומסתמא הוא הדין באילונית וי"ל דהכי קאמר לא הוי זביה זבינא ולריך האדון להחזיר מעשיה[7] והאב יחזיר הכסף וגם אין שייך בה דין ייעוד אם יעדה:

מעיקרא

יציאה דכוותה קא ממעט. יציאת אירוסין דומיא דיציאת אמה קא ממעט מדין אמה ולמימר דיש כסף בה ומה יציאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרשותיה קמ"ל קרא אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליציאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קמ"ל והיינו

אב: **והא לא דמיא.** יציאת אירוסין ליציאת אמה והיכי קאמרת דיציאת אירוסין אתי למעוטי הא לאו דכוותה היא דאכתי לא נפקא מרשותיה דאב למעשה ידיה ולירושתה עד שתכנס לחופה[6]: **בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה.** שאינו יכול להפר לבדו: **ויצאה חנם.** ולא פירש מתי תצא: **אלו ימי בגרות.** שהיא משתנה מנערות להיות בוגרת: **אין כסף.** אלא דבר אחר מוציאה אלו ימי נערות. ולקמיה פריך מכי נפקא לה בנערות בגרות מאי עבידתיה: **אן כסף.** בלא יו"ד כדכתיב מאן יבמי: **מנלן דדרשינן.** יו"ד דאין כי האי גוונא באנפי נפשיה: **זרע אין לה אין לי.** שיעבוד על בת כהן מלאכול בתרומה אלא זרעה משראל: **זרע זרעה מנין ת"ל אין לה עיין עליה.** שאם מת בנה ויש לו בן אף הוא מעכבה: **זרע פסול.** כגון ממזר: **בני בנים הרי הם כבנים.** נפקא לן במסכת יבמות בפ' הבא על יבמתו (דף סב:): **ותנא גופיה מנא ליה.** דמשמע ליה אן בלא יו"ד: **מאן בלעם.** אין בדעתו לילך עמהם: **ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה.** כדילף לעיל מאת נתו לאמה: **דקא מתזנא מיניה.** ודעתיה על מעשה ידיה דשכיחא: **דמעלמא קא אתי לה.** ולא היתה דעתו עליהם לזונה בשבילם: **בא זה ולימד על זה.** מתוך שלא פירש נערות במקרא אלא מאיליו הוא למד שאין לנו דבר אחר לתלות [10]יציאתו בו הוצרך לכתוב שכיחם. דאי כתב חד הוה אמינא בגרות הוא דאשמועינן קרא אבל נערות לא מפיק לה בא חבירו ולמד עליו על כרחך חד מייתיה לנערות אתא: **מידי דהוה אתושב ושכיר.** דכתיב גבי תרומה למידרש הכי: **תושב.** האמור אצל תרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש[1]: **זה קנוי קנין עולם.** עבד עברי הנרצע ביד כהן ואעפ"כ אין גופו קנוי לו כשאר עבדים כנעניים לאכול בתרומה: **קנין שנים.** שלא הגיע לו עדיין שש שנים: **בא שכיר ולימד על תושב.** דעל כרחך חד מייתיה לנרצע הוא דאתא ומאחר שנכתבו שניהם משמעותא דנרצע מתושב אתיא שהוא מיושב אצלו יותר מן הקנוי לשש שנים: **הכא תרי גופי נינהו.** נרצע ושאינו נרצע שני גופים הם ואפשר להיות שניהם בביתו של כהן: **דכי נמי כתב רחמנא כו'.** כלומר ואפילו פירש הכתוב נרצע לא יאכל וחזר ופירש על שאינו נרצע ואע"פ שלא הוצרך לכתבו הייתי יכול לתרץ ולומר אע"ג דהוי שכיר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא לפיכך כשכתבו התם[11] י"ל בא זה ולימד על זה ואין לנו להקשות יכתוב נרצע בפירוש ולא יכתוב שכיר: **אבל הכא.** דאפקה קרא מרשותיה בנערותה לא משכחת לה אמה יוצאה בבגרות והיכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות בהדיא ותו לא: **אילונית.** אין לה סימני נערות ואשמועינן קרא שיוציאוה ימי בגרותה כשיהיה לה עשרים שנה: **שאין מוציאין מרשות אב.** כדאמרינן לעיל שמעשה ידיה לאביה: **בגרות שמוציאה מרשות אב.** דלא משכחנא דזכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (דברים כב) לאבי הנערה: **אינו דין כו'.** ולקמן פריך הא אמרן מילתא דאתיא בקל ומומר טרח וכתב לה קרא: **לא נצרכה.** קרא דבגרות אלא ללמדנו שהאילונית נמכרת בקטנותה כשאר בנות:

הא

מסורת הש"ס

א) נדרים סו: עד: יבמות כט: כתובות לט. מו:, ב) יבמות ע. ע"ש ספרא פרשת אמור פרשה ז, ג) [ע' תוס' לקמן סו: ד"ה ולוכעו], ד) [יבמות כב: וש"נ ועמ"ש שם על הגליון בשם הערוך וסמ"ע ר"פ רעו סי"ח], ה) יבמות ע. ב"ב קמג: ע"ש [תוספתא דיבמות פ"ה ה"כ], ו) [ע' תוס' גיטין מז: ד"ה ולגיתך וכו'], ז) יבמות ע. זבחים פב: ספרא פרשת אמור פרשה ד, ח) [פסחים יח: וש"נ], ט) [ל"ל דתמיא סימני נערות הוי זביה זביה דלא מתיא סימני. יעב"ן], י) יבמות כט ע"ב], כ) [ל"ל יפלתה. רש"ש], ל) [ויקרא כב], מ) [ל"ל שתם רש"ש], נ) [ע' גורסין לשון הקונטרס ואין צורך ת"מ], ס) [יבמות סח ע"א], ע) [לקמן נז ע"א וע"ש ע"ש], פ) [לכאורה שייך לעיל קידש ד"ה זרע. ועיין פנ"י].

תורה אור השלם

1. ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף: שמות כא יא
2. ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו: ויקרא כב יג
3. ויקומו שרי מואב ויבאו אל בלעם וילך עמנו: במדבר כב יד
4. ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי: דברים כה ז

מוסף תוספות

א. כדאיתא ביבמות פרק אלמנה (סח.) וכדמוכח מובת כהן. רשב"א. ב. כגון שיש לה בן כשר והלך הבן ונכבש על הערוה והוליד ממנה בן ממזר. שם. ג. דהא ר"ל דאמר לקמן בפרקין (טז.) דמיתת האב מוציאה מרשות האדון איתותב (שם בע"ב). תוס' הרא"ש. ד. בתוס' ר"ד כתוב ומנכה לה שכר פעולתה שעבדה אצלו כשכיר יום.

תוס' ר"י הזקן

דכוותה. דאדון. אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאחר. [אכתי מיחסרא מסירה לחופה. דאכתי] לא נפקא מרשות האב עד שתכנס לחופה. ואמה נפקא מרשות אדון לגמרי. ומשני לענין הפרת נדריה יוצאה מרשותו על ידי הקדושין דמעיקרא אב מפר ומשקדשה אינו מפר אלא בשותפות הבעל.

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פי"ח מהל' נדרים הל"ט סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף ה:

יא ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג:

יב ג ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' יב יג טוש"ך סימן שלא סע"ב:

יג ה מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ה:

יד ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג:

טו ז מיי' שם הל"א סמג שם:

מוסף רש"י

יציאה דכוותה קא ממעט. מה כסף דיציאת אדון אי הוה התם כסף לאדון שהיא יוצאה ממנו בני מהור, כפדיון גרעונה דמגרעה עמו ויוצאה והמותר נותנת לו, אף כי קאמר גמי יש כסף ביציאה אחרת, דאדון שהיא יוצאה ממנו בני למהוי ולא לדידה, ואי אמרת לדידה הוה לא קא ממעטו יציאה דכוותה, כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון, ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעטו, מה התם נערה אף הכא נערה, וקשיא לי אכתי אימא לדידה, ובמסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקונטי (כתובות מו:), והא לא דמיא. יציאה דקדושין ליציאת אמה העבריה, ולא יציאה דכוותה היא (שם). מיחסרא מסירה לחופה. ועדיין היא ברשות האב לירושתה ולמעשה ידיה (שם). בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה. דעד עכשיו היה מיפר לבדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה (שם). אביה ובעלה מפרין נדריה. ואינו מופר עד שיפרו שניהם (שם ס:). אין לה עיין עליה. מני למכתב לן ולהכי כתב לן למדלש עיין עליו (יבמות כב:). בא זה ולימד על זה. אם לא נאמרו שניהם הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות לכן נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לנעול דין לחלוק (שמות כא. יא). תושב זה קנוי קנין עולם. נרצע, שמיושב אצלו עד היובל (זבחים פב:). עבד עברי הנרצע, וכל הכתוב ללמדך שאין גופו קנוי לכהן זה שימלילו בתרומה ככנעני (יבמות ע:). קנין שנים. אתם עבד שיצא בשש שנים (שם). עבד עברי שעבוד ללאת בשביעית (זבחים פב:). שכיר זה קנוי קנין שנים. שיצא בשש בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדונו לאכול בתרומתו (ויקרא כב, י). אינו אוכל. בתרומה שאין גופו קנוי לכהן (שם). אילו כן. דלא נאמר אלא תושב, הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים. משום הכי אסור בתרומה, בא שכיר ומילד ולימד על כרחך דהאי קרא לנרצע אתא ומיין תרתי כתיבי מסתברא דתושב זה המיושב אצלו זמן מרובה ושכיר זה העומד ללאת (יבמות ע:). תרי גופי נינהו. אין אחכתו של זה כמשמעו של זה וכל אחד מלמד על עצמו, ומי משום דאיכא למפרך נכתוב נרצע בהדיא ולא נצטרך שכיר, הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו. כלומר לאו משום דבמשמעות הוא אלא משום דאתי בק"ו ואיכא לשנויי מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב ליה קרא, השתא דאתיא שכיר אינן בא זה ולימד על זה (זבחים פב:). אילונית. דוכרמיתא דלא ילדה לשון איל זכר מן הצאן (יבמות יב:).